

सम्पूर्ण - संक्षिप्त - समर्थ

CURRENT AFFAIRS गुरु

UPSC/MPSC मराठी माध्यमात तयारी करणारे विद्यार्थी यांच्या साठी

15TH AUGUST 2022

FOR DAILY FREE CURRENT AFFAIRS
Follow Our Youtube Channel

 Guru Deekshaa Marathi

INDEX

DAILY CURRENT AFFAIRS NOTES

15th August 2022

1. - भारतातील शौर्य पुरस्कारांबद्दल:	3
(i) शौर्य/शौर्य साठी भारतीय सन्मान:.....	3
(ii) पुरस्कारांमध्ये सहभागी:.....	3
(iii) युद्धाच्या काळात दिलेली सर्वोच्च पदके:	3
(iv) शांततेच्या काळात वीरतेसाठी सर्वोच्च सन्मान:	3
(v) इतर पुरस्कार:	4
2. - विशेष आर्थिक क्षेत्रांचे तपशील:.....	5
(i) बदल:	5
(ii) भारतातील SEZ:.....	5
(iii) SEZ कायद्याची उद्दिष्टे खालीलप्रमाणे आहेत.	5
(iv) महत्वाच्या सुविधा आणि SEZ प्रोत्साहन:.....	5
(v) भारतातील SEZ ची कामगिरी:	6
(vi) आव्हाने:	6
(vii) भिन्न मॉडेल अस्तित्वात आहेत:.....	6
(viii) आसियान देशांच्या धमक्या:	6
(ix) पुढे कसे:	6
3. - न्यायव्यवस्थेतील महिलांबद्दल:	7
(i) कायदेशीर व्यवस्थेत महिलांची स्थिती कशी असते?	7
(ii) महिला प्रतिनिधींच्या कमतरतेसाठी कोणते घटक कारणीभूत आहेत?.....	7
(iii) अपारदर्शक कॉलेजियम प्रणाली कशी कार्य करते:	7
(iv) महिलांना परवानगी नाही:.....	7
(v) एखाद्याच्या कुटुंबावर कर्तव्ये असणे:	8
(vi) कोणतेही प्रामाणिक प्रयत्न नाहीत:.....	8

(vii) अनेक दृष्टीकोन:	8
(viii) पुढे कसे:	8
4. - नीती आयोगाचे तपशील:	10
(i) त्याचा भूतकाळ काय?	10
(ii) नीती आयोगाच्या मेकअपचे काय?	10
(iii) NITI आयोगाचे ध्येय काय आहे?	10
(iv) त्याची मुख्य उद्दिष्टे काय आहेत?	10
(v) याच्याशी कोणत्या चिंतांचा संबंध आहे?	11
(vi) पुढे कसे जायचे:	11
संपादकीय विश्लेषण	12
1. संविधान सभा:	12
(i) या अर्थाने, काही आवश्यक घटक खालीलप्रमाणे आहेत:	12
(ii) संविधान सभेची काही रचनात्मक माहिती खाली सूचीबद्ध आहे:	12
(iii) संविधान सभेचे कार्य:	12
(iv) उद्दिष्ट ठराव:	13
(v) ठरावात खालील उद्दिष्टांवर भर देण्यात आला होता.	13
(vi) त्या वेळी त्याने खालील उद्दिष्टे पार पाडली:	13
(vii) संविधान सभेच्या समित्यांमध्ये हे समाविष्ट आहे:	13
(viii) प्रमुख समित्या:	13
(ix) किरकोळ समित्या:	13
(x) मसुदा समिती:	14
(xi) संविधान सभेशी संबंधित मतभेद:	14
2. न्यायव्यवस्थेतील सुधारणा:	15
(i) भारतात अजूनही प्रलंबित असलेली न्यायालयीन प्रकरणे:	15
(ii) विविध कारणांमुळे प्रलंबित असलेली प्रकरणे:	15
(iii) न्यायिक प्रलंबिततेचे परिणाम:	16
(iv) काय केले पाहिजे:	17
(v) निष्कर्ष:	18

1. - भारतातील शौर्य पुरस्कारांबद्दल:

आहे. नर्सिंग सेवा आणि रुग्णालये आणि नर्सिंगशी संबंधित इतर सेवा.

GS III

युद्धाच्या काळात दिलेली सर्वोच्च पदके:

विषय→अंतर्गत सुरक्षा संबंधित समस्या

शौर्य/शौर्य साठी भारतीय सन्मान:

- परमवीर चक्र, महावीर चक्र आणि वीर चक्र हे भारत सरकारने स्थापन केलेले पहिले तीन शौर्य पुरस्कार होते आणि ते १५ ऑगस्ट १९४७ रोजी लागू झाले. २६ जानेवारी १९५० रोजी त्यांची स्थापना झाली.
- अशोक चक्र वर्ग-I, वर्ग-II, आणि वर्ग-III शौर्य पुरस्कार नंतर 1952 मध्ये तयार केले गेले आणि 15 ऑगस्ट 1947 पासून वापरात असल्याचे मानले गेले.
- जानेवारी 1967 मध्ये या पुरस्कारांची शीर्षके अनुक्रमे अशोक चक्र, कीर्ती चक्र आणि शौर्य चक्र अशी बदलण्यात आली.
- परमवीर चक्र, अशोक चक्र, महावीर चक्र, कीर्ती चक्र, वीर चक्र आणि शौर्य चक्र ही त्यांच्यापेक्षा अधिक महत्त्वाची पारितोषिके आहेत.

परमवीर चक्र:

- जमिनीवर, समुद्रात किंवा हवेत लढाई करताना दाखवल्या गेलेल्या शौर्यासाठी हा भारतातील सर्वोच्च लष्करी सन्मान आहे.

महावीर चक्र:

- जमिनीवर असो, समुद्रात असो किंवा हवेत असो, शत्रू जवळ असताना केलेल्या धाडसी कारवायांसाठी दिला जाणारा हा दुसरा सर्वोच्च शौर्य सन्मान आहे.

वीर चक्र:

- परमवीर चक्र आणि महावीर चक्रानंतर देशातील हा तिसरा सर्वोच्च युद्धकालीन वीरता पुरस्कार आहे.

पुरस्कारांमध्ये सहभागी:

- लष्कर, नौदल आणि हवाई दलाचे सर्व अधिकारी तसेच अधिकृतपणे तयार केलेले राखीव दल, प्रदेश सैन्य आणि इतर लष्करी संघटना.
- उपरोक्त कर्मचार्यांसह, पुरुष आणि महिला दोघेही नागरीक देखील आहेत, जे नियमितपणे किंवा तात्पुरते आदेश, मार्गदर्शक तत्त्वे किंवा वरीलपैकी कोणत्याही सैन्याच्या देखरेखीखाली सेवा देतात, ज्यामध्ये मॅट्रन्स, बहिणी, परिचारिका, तसेच कर्मचारी यांचा समावेश

शांततेच्या काळात वीरतेसाठी सर्वोच्च सन्मान:

अशोक चक्र:

- शांतताकाळात शौर्य, निस्वार्थीपणा किंवा वीरता दाखविण्यासाठी दिलेला हा सर्वोच्च लष्करी पुरस्कार आहे.
- हे सर्वात अपमानजनक धैर्य, एक धाडसी कृत्य, वीरतेचे सर्वात मोठे कृत्य किंवा प्रतिस्पर्ध्यांच्या उपस्थितीत न होणाऱ्या आत्मत्यागाच्या महान कृतीसाठी पुरस्कृत केले जाते.

कीर्ती चक्र:

- हा दुसरा सर्वोच्च शांतता काळातील शौर्य पुरस्कार आहे आणि रणांगणावरील शौर्य, बलिदान किंवा शौर्य यासाठी दिला जातो.

शौर्य चक्र:

- अत्यंत शौर्यपूर्ण वागणूक दाखवणाऱ्या कृतींसाठी लष्करी कर्मचाऱ्यांना हा पुरस्कार दिला जातो.

इतर पुरस्कार:

सेना पदक:

- विशेषतः उच्च स्तरावरील शौर्य किंवा कर्तव्याप्रती समर्पण दाखविणाऱ्या लष्करी जवानांना हा पुरस्कार दिला जातो.

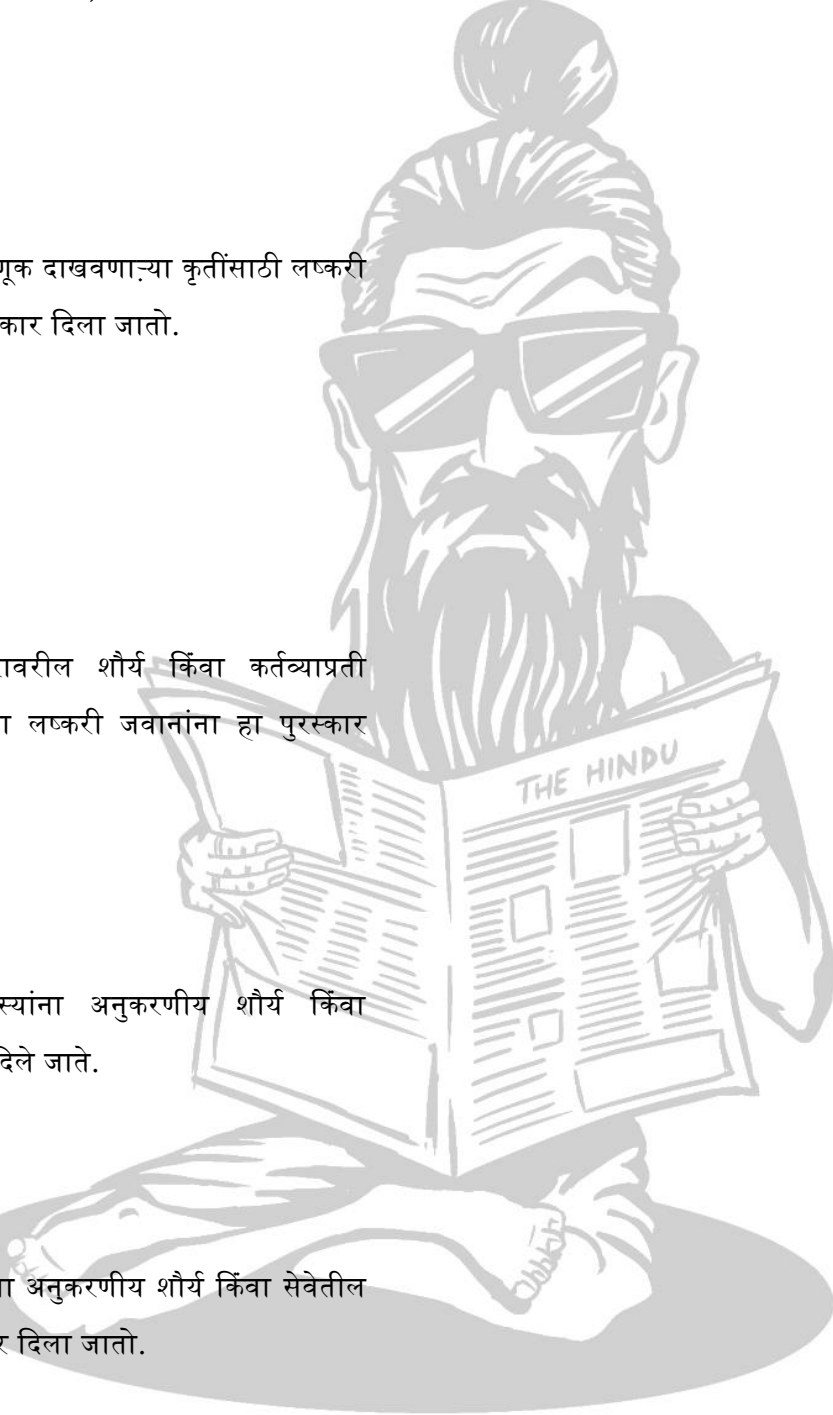
नौसेना पदक:

- हे नौदलाच्या सदस्यांना अनुकरणीय शौर्य किंवा सेवेतील भक्तीसाठी दिले जाते.

वायु सेना पदक:

- वायुसेनेच्या सदस्यांना अनुकरणीय शौर्य किंवा सेवेतील निष्ठेसाठी हा पुरस्कार दिला जातो.

- स्रोत → इंडियन एक्सप्रेस

2. - विशेष आर्थिक क्षेत्रांचे तपशील:

GS III

विषय→भारतीय अर्थव्यवस्थेशी संबंधित समस्या

बद्दल:

- SEZ हे देशामधील एक क्षेत्र आहे ज्यामध्ये गुंतवणुकीला प्रोत्साहन देण्यासाठी आणि नोकऱ्या वाढवण्यासाठी वारंवार वेगवेगळे व्यवसाय आणि व्यावसायिक नियम तसेच शुल्क मुक्त स्थिती (आर्थिक सवलत) असते.
- या क्षेत्रांचे उत्तम व्यवस्थापन करण्यासाठी आणि व्यावसायिक सुलभता वाढवण्यासाठी SEZs तयार केले जातात.

भारतातील SEZ:

- गुजरातमधील कांडला येथे पहिले निर्यात प्रक्रिया क्षेत्र (EPZ) स्थापन करण्यात आले.
- सरकारने 2000 मध्ये परकीय व्यापार धोरणाचा भाग म्हणून SEZs विकसित करण्यास सुरुवात केली ज्यामुळे पायाभूत सुविधा आणि प्रशासकीय समस्यांमुळे EPZ च्या कामकाजात अडथळा निर्माण झाला होता, तरीही या EPZ ची चौकट SEZ सारखीच होती.
- विशेष आर्थिक क्षेत्र कायदा 2005 मध्ये संमत करण्यात आला. 2006 मध्ये SEZ नियमांच्या संयोगाने हा कायदा प्रभावी झाला.
- परंतु SEZ चा वापर भारतात 2000 ते 2006 या काळात झाला. (परकीय व्यापार धोरणानुसार).
- भारताचे SEZ अनेक प्रकारे चीनच्या अत्यंत यशस्वी प्रणालीनुसार तयार केले गेले.

- अधिसूचित केलेल्या 379 SEZ पैकी 265 सध्या कार्यरत आहेत. सुमारे 64% SEZ पाच राज्यांमध्ये आहेत: तामिळनाडू, तेलंगणा, कर्नाटक, आंध्र प्रदेश आणि महाराष्ट्र.
- मान्यता मंडळ, जे सर्वोच्च प्राधिकरण आहे, त्याचे अध्यक्ष वाणिज्य सचिव (वाणिज्य आणि उद्योग मंत्रालय) करतात.
- देशाच्या सध्याच्या SEZ धोरणाचा विचार करण्यासाठी वाणिज्य आणि उद्योग मंत्रालयाने बाबा कल्याणी यांच्या नेतृत्वाखालील समिती स्थापन केली होती. नोव्हेंबर 2018 मध्ये, गटाने आपल्या शिफारसी सादर केल्या.
- WTO (वर्ल्ड ट्रेड ऑर्गनायझेशन) मानकांचे पालन करण्यासाठी SEZ नियमांचे मूल्यमापन करणे आणि क्षमता वापर आणि SEZ च्या संभाव्य उत्पादनासाठी जगभरातील सर्वोत्तम पद्धती वापरणे हे त्याचे मुख्य उद्दिष्ट होते.

SEZ कायद्याची उद्दिष्टे खालीलप्रमाणे आहेत.

- अधिक आर्थिक क्रियाकलापांना प्रोत्साहन देण्यासाठी
- वस्तू आणि सेवांची निर्यात वाढवण्यासाठी.
- देशी आणि विदेशी गुंतवणुकीला चालना देण्यासाठी.
- पायाभूत सुविधांचे बांधकाम.

महत्वाच्या सुविधा आणि SEZ प्रोत्साहन:

- SEZ युनिट्सचे बांधकाम, वापर आणि देखभाल या सर्व गोष्टींना शुल्कमुक्त आयात आणि देशांतर्गत उत्पादनांच्या खरेदीसह परवानगी आहे.
- आयकर आणि किमान पर्यायी कर यासारख्या करांच्या श्रेणीतून सूट.

- SEZ युनिट्स मान्यताप्राप्त बँकिंग चॅनेलद्वारे वार्षिक आंतरराष्ट्रीय व्यावसायिक कर्जामध्ये \$500 दशलक्ष पर्यंत परिपक्वता मर्यादेशिवाय कर्ज घेऊ शकतात.
- फेडरल आणि राज्य स्तरावरील मंजूरीसाठी एकच व्यासपीठ.

भारतातील SEZ ची कामगिरी:

- निर्यात रु.वरून वाढली. 2005-2006 मध्ये 22,840 अब्ज ते रु. 2016-17 मध्ये 7,59,524 अब्ज. (२०२०-२१).
- गुंतवणुकीत वाढ झाली आहे. 2005-2006 मध्ये 4,035.51 कोटी ते रु. 6,17,499 कोटी (2020-21).
- रोजगार: सध्या 23,58,136 व्यक्ती कार्यरत आहेत, जे 2005-2006 मध्ये 1,34,704 होते. (२०२०-२१).

आव्हाने:

- महामारीच्या विलंबामुळे आणि SEZ जागेची मागणी नसल्यामुळे, या झोनमध्ये वापरात नसलेल्या जमिनी आहेत.

भिन्न मॉडेल अस्तित्वात आहेत:

- SEZs, किनारी आर्थिक क्षेत्रे, दिल्ली-मुंबई औद्योगिक कॉरिडॉर, राष्ट्रीय गुंतवणूक आणि उत्पादन क्षेत्रे, फूड पार्क आणि टेक्सटाईल पार्क यासह अनेक प्रकारचे आर्थिक क्षेत्र असल्याने, विविध आर्थिक क्षेत्र मॉडेल्सचे एकीकरण करणे आव्हानात्मक असू शकते.

आसियान देशांच्या धमक्या:

- आंतरराष्ट्रीय गुंतवणूकदारांना त्यांच्या विशेष आर्थिक क्षेत्रांमध्ये (SEZ) आकर्षित करण्यासाठी आणि विविध प्रकारचे कौशल्य-निर्माण प्रकल्प विकसित करण्यासाठी, अनेक ASEAN देशांनी अलीकडच्या काही वर्षांत त्यांचे कायदे बदलले आहेत.
- भारतीय SEZ ने आता नवीन नियमांचे पालन केले पाहिजे कारण त्यांनी त्यांचे काही जागतिक स्पर्धात्मक फायदे गमावले आहेत.

पुढे कसे:

- SEZs वर बाबा कल्याणी समितीने दिलेली एक सूचना म्हणजे MSME उपक्रमांना पाठिंबा देणे आणि SEZs मध्ये MSME गुंतवणुकीला चालना देण्यासाठी इतर क्षेत्रांना सेक्टर-विशिष्ट SEZ मध्ये गुंतवणूक करण्याची परवानगी देणे.
- त्यांनी नवीन सक्षम, प्रक्रियात्मक उदारता, आणि SEZ ची पायाभूत सुविधांचा दर्जा प्रदान करण्यासाठी त्यांच्या निधीच्या प्रवेशाचा विस्तार करण्यासाठी आणि दीर्घकालीन कर्ज घेण्यास परवानगी देण्यावरही जोर दिला होता.
- स्रोत → हिंदू

3. - न्यायव्यवस्थेतील महिलांबद्दल:

अपारदर्शक कॉलेजियम प्रणाली कशी कार्य करते:

GS II

विषय→न्यायव्यवस्थेशी संबंधित समस्या

कायदेशीर व्यवस्थेत महिलांची स्थिती कशी असते?

- सर्वोच्च न्यायालयात सध्या बसलेल्या ३३ न्यायमूर्तींपैकी चार महिला आहेत, उच्च न्यायालयातील केवळ ११.५% न्यायाधीश महिला आहेत.
- या देशात महिला वकिलांची स्थिती फारशी चांगली नाही. 1.7 दशलक्ष नोंदणीकृत कार्यकर्त्यांमध्ये केवळ 15% महिला आहेत.

महिला प्रतिनिधींच्या कमतरतेसाठी कोणते घटक कारणीभूत आहेत?

सामाजिक असमानता:

- न्यायालयांमध्ये स्त्रियांचे प्रतिनिधित्व कमी होण्याचे मुख्य कारण म्हणजे समाजात रुजलेली पितृसत्ता.
- महिलांना वारंवार कोर्टरूममधील वातावरण नकोसे वाटते. छळ, बार आणि न्यायाधीश यांच्याकडून आदर नसणे, आणि काय बोलावे आणि काय बोलू नये हे शिकवले जाण्याव्यतिरिक्त, अनेक महिला वकील नियमितपणे इतर वेदनादायक अनुभवांवर चर्चा करतात.

- अधिक स्त्रिया अनेकदा प्रवेश स्तरावर खालच्या न्यायालयात हजर असतात कारण भरती ही प्रवेश परीक्षेद्वारे केली जाते.
- तथापि, उच्च न्यायव्यवस्थेद्वारे वापरल्या जाणाऱ्या कॉलेजियम प्रणालीला अधिक अपारदर्शक म्हणून प्रतिष्ठा आहे आणि परिणामी, पक्षपात उघड होण्याची अधिक शक्यता आहे.
- 37 महिला, किंवा एकूण 19%, उच्च न्यायालयांसाठी 192 उमेदवारांसाठी सर्वात अलीकडील सर्वोच्च न्यायालय कॉलेजियम शिफारसीमध्ये समाविष्ट करण्यात आले होते. खेदाची बाब म्हणजे आतापर्यंत शिफारस केलेल्या 37 महिलांपैकी केवळ 17 महिलांची नियुक्ती झाली आहे.

महिलांना परवानगी नाही:

- उच्च न्यायालये आणि सर्वोच्च न्यायालयांमध्ये महिलांसाठी आरक्षणाचे धोरण नसताना, अनेक राज्यांतील गौण न्यायालये तसे करतात.
- या आरक्षणामुळे आसाम, आंध्र प्रदेश, तेलंगणा, ओडिशा आणि राजस्थान या राज्यांमध्ये सध्या 40-50% महिला न्यायिक अधिकारी आहेत.
- महिलांना राज्य आणि फेडरल विधानसभांमध्ये 33% आरक्षण देण्याच्या योजनेला सर्व प्रमुख राजकीय पक्षांकडून लक्षणीय पाठिंबा मिळाला आहे, परंतु तो अद्याप मंजूर झालेला नाही.

एखाद्याच्या कुटुंबावर कर्तव्ये असणे:

- कनिष्ठ न्यायालयांपासून उच्च न्यायाधिकरणांमध्ये महिला न्यायाधीशांच्या उन्नतीवर परिणाम करणारे इतर घटकांमध्ये वय आणि कौटुंबिक जबाबदाऱ्यांचा समावेश होतो.
- खटल्यातील महिला पुरेशा नाहीत: महिला वकिलांची संख्या अजूनही कमी आहे, हे लक्षात घेणे महत्वाचे आहे, ज्यामुळे महिला न्यायाधीशांची निवड करता येऊ शकते. उच्च न्यायालये आणि सर्वोच्च न्यायालयातील न्यायाधीश हे प्रामुख्याने वकिलांचे बनलेले असतात जे बारमधून खंडपीठापर्यंत पोहोचले होते.
- न्याय प्रणाली पायाभूत सुविधा महिलांना कायदेशीर व्यवसायात प्रवेश करण्यापासून रोखणारा आणखी एक अडथळा म्हणजे न्यायिक पायाभूत सुविधांचा अभाव.
- लहान, खचाखच भरलेले कोर्टरूम, स्वच्छतागृहांचा अभाव आणि बालसंगोपन सुविधा ही आव्हाने आहेत.

कोणतेही प्रामाणिक प्रयत्न नाहीत:

- महिलांना सर्वोच्च न्यायालयात किंवा उच्च न्यायालयांमध्ये पुरेसे प्रतिनिधित्व मिळावे, याची हमी देण्यासाठी मागील 70 वर्षांत कोणतीही महत्त्वपूर्ण पावले उचलली गेली नाहीत.
- लोकसंख्येच्या 50% असूनही आणि बार आणि न्यायिक व्यवस्थेत प्रगतीच्या अनेक संधी असूनही, भारतात न्यायाधीशपद भूषविणाऱ्या फारशा महिला नाहीत.
- नेतृत्वाच्या भूमिकेत इतक्या महिला आहेत याचा अर्थ काय?
- अधिक महिला न्यायाची मागणी का करतात? अधिकाधिक सुप्रसिद्ध महिला न्यायाधीश असल्यास, स्त्रिया त्यांच्या हक्कांचे रक्षण करण्यासाठी आणि

निवारणासाठी कायदेशीर प्रणाली वापरण्याची अधिक शक्यता असते.

- न्यायाधीशाने त्यांचे लिंग सामायिक केल्यास वादकर्त्याला अधिक आराम वाटू शकतो, जरी असे नेहमीच नसते.
- इतर ट्रान्स महिलांचा समावेश असलेल्या खटल्यात एक ट्रान्स स्त्री न्यायाधीश म्हणून काम करत असल्याची कल्पना करा. परिणामी वादकर्त्याला अधिक आत्मविश्वास वाटेल.

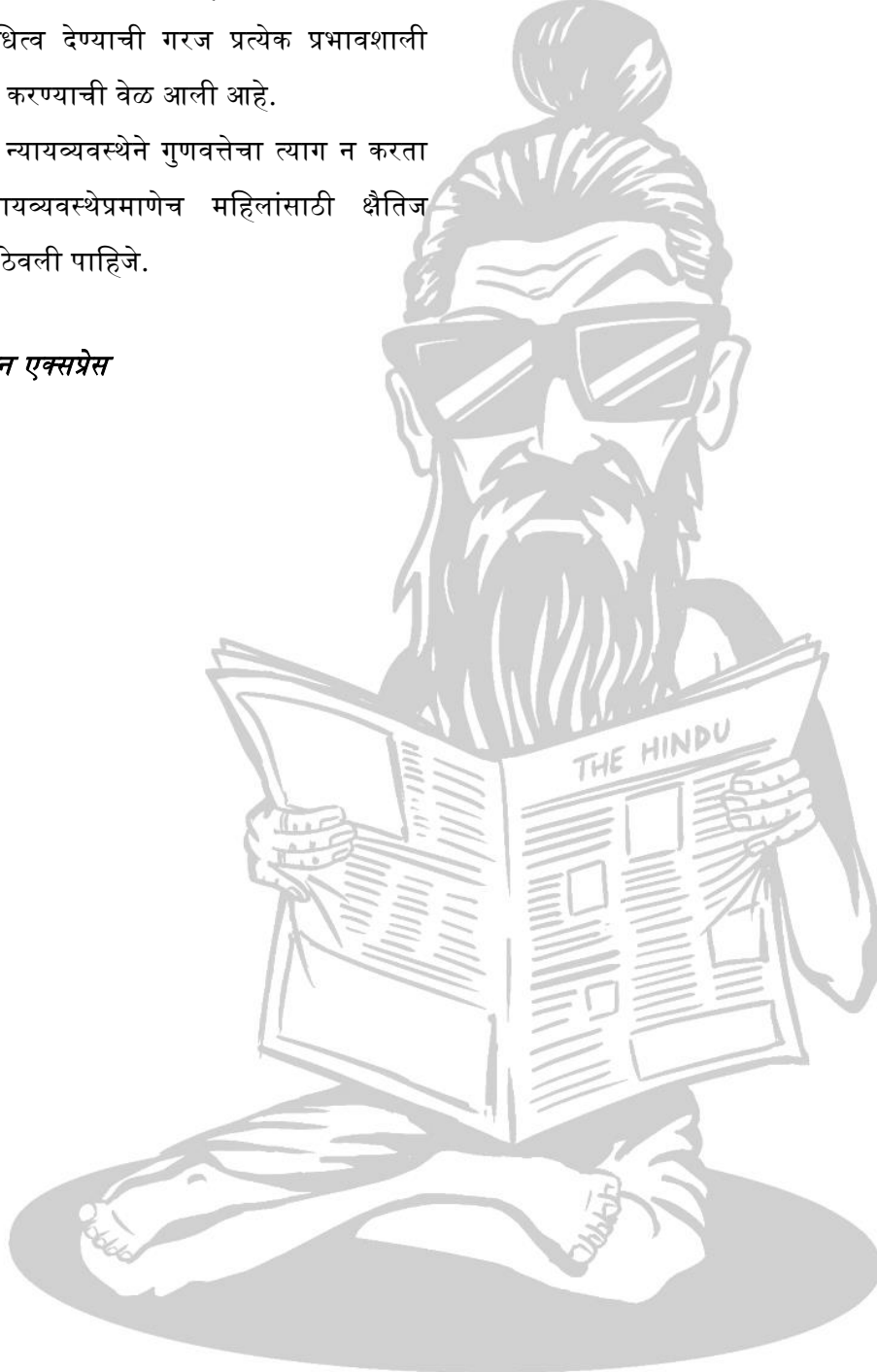
अनेक दृष्टीकोन:

- त्यांच्या विविध जीवनानुभवांमुळे न्यायव्यवस्थेत विविध उपेक्षितांचे प्रतिनिधित्व करणे नक्कीच फायदेशीर आहे.
- निःसंशयपणे, वैविध्यपूर्ण खंडपीठ असल्यामुळे कायदेशीर निर्णयांना अनेक समावेशक दृष्टीकोन मिळतील.
- विविध सामाजिक परिस्थिती आणि अनुभवांचा विचार करण्याची न्यायिक विचार करण्याची क्षमता वाढलेली आणि न्यायिक विविधतेमुळे वाढते.
- परिणामी न्याय व्यवस्था महिला आणि इतर उपेक्षित गटांच्या गरजा अधिक चांगल्या प्रकारे पूर्ण करू शकेल.

पुढे कसे:

- जागरूकता वाढवून आणि सर्वसमावेशकतेवर भर देऊन भारतातील लोकसंख्येमध्ये संस्थात्मक, सामाजिक आणि वर्तनात्मक बदल घडवून आणणे आवश्यक आहे.
- उच्च न्यायालयातील न्यायमूर्तींची निवड आणि मान्यता, तसेच पात्र महिला जिल्हा न्यायाधीश आणि वकिलांचे प्रतिनिधित्व वाढविण्याची पितृसत्ताक मानसिकता बदलणे अत्यंत आवश्यक आहे.

- महिलांना न्याय मिळण्याआधी त्यांचे सक्षमीकरण झाले पाहिजे.
- सर्वोच्च न्यायालय आणि उच्च न्यायालयासाठी न्यायमूर्तींची निवड करताना महिलांना न्यायव्यवस्थेत पुरेसे प्रतिनिधित्व देण्याची गरज प्रत्येक प्रभावशाली व्यक्तीने मान्य करण्याची वेळ आली आहे.
- खरे तर, उच्च न्यायव्यवस्थेने गुणवत्तेचा त्याग न करता खालच्या न्यायव्यवस्थेप्रमाणेच महिलांसाठी क्षेत्रीय राखीव जागा ठेवली पाहिजे.
- स्रोत→ इंडियन एक्सप्रेस

4. - नीती आयोगाचे तपशील:

प्रिलिम्स विशिष्ट विषय

त्याचा भूतकाळ काय?

- आमच्या नेत्यांवर पूर्वीच्या USSR च्या समाजवादी वातावरणाचा प्रभाव असल्याने, नियोजन भारतीय संस्कृतीत रुजले आहे. नियोजन आयोगाने जवळपास 60 वर्षे प्राथमिक नियोजन साधन म्हणून काम केले, मुख्यतः नियंत्रण आणि आदेश पद्धती वापरून.
- जास्तीत जास्त शासन, किमान सरकारचे उद्दिष्ट साकारण्यासाठी आणि "सहकारी संघराज्यवाद" च्या भावनेची प्रतिकृती करण्यासाठी "तळाशी-अप" दृष्टिकोनावर लक्ष केंद्रित करून, नियोजन आयोगाची जागा 1 जानेवारी 2015 रोजी NITI नावाच्या नवीन संस्थेने स्थापन केली. आयोग.

नीती आयोगाच्या मेकअपचे काय?

- अध्यक्ष म्हणून पंतप्रधान
- उपाध्यक्ष: पंतप्रधान त्यांची निवड करतील.
- गव्हर्निंग कौन्सिलमध्ये राज्यांचे मुख्यमंत्री आणि केंद्रशासित प्रदेशांचे लेफ्टनंट गव्हर्नर असतात.
- पंतप्रधान किंवा नोकरीसाठी दावेदार प्रादेशिक परिषदेचे अध्यक्ष असतील, ज्यामध्ये विशिष्ट प्रादेशिक समस्यांचे निराकरण करण्यासाठी मुख्यमंत्री आणि उप राज्यपाल यांचा समावेश असतो.
- तदर्थ सदस्यत्व: प्रतिष्ठित संशोधन संस्थांमधील दोन पदसिद्ध सदस्य जे आवर्तन तत्वावर सेवा देतात.
- पदसिद्ध सदस्य: केंद्रीय मंत्रिमंडळातून, पंतप्रधान चार लोकांपर्यंत सूचना देऊ शकतात.

- पंतप्रधानांनी मुख्य कार्यकारी अधिकार्यांना पूर्वनिर्धारित कालावधीसाठी भारत सरकारचे सचिवपद बहाल केले.
- विशेष निमंत्रित: व्यावसायिक आणि विषय-तज्ञांची पंतप्रधान शिफारस करतात.
- NITI आयोग हब कसे कार्य करतात?
- राज्ये आणि केंद्र यांच्यामध्ये, टीम इंडिया हब एक नाली म्हणून काम करते.
- नॉलेज अँड इनोव्हेशन हब नीती आयोगाच्या थिंक टँक क्षमता वाढवते.
- आयोगाच्या प्रकाशन शेड्यूलमध्ये तीन दस्तऐवजांचा समावेश आहे: 3 वर्षांचा कृती अजेंडा, 7 वर्षांचा मध्यम-मुदतीचा रणनीती पेपर आणि 15 वर्षांचा व्हिजन डॉक्युमेंट.

NITI आयोगाचे ध्येय काय आहे?

- यापुढे नियोजन आयोग ही ६५ वर्षे जुनी संस्था असण्याची गरज नव्हती. कमांड इकॉनॉमिक फ्रेमवर्कमध्ये हे महत्त्वपूर्ण होते, परंतु सध्या नाही.
- भारत हा एक वैविध्यपूर्ण देश आहे आणि त्यातील प्रत्येक राज्याचे विशिष्ट फायदे आणि तोटे तसेच आर्थिक विकासाचे वेगवेगळे स्तर आहेत.
- या परिस्थितीत आर्थिक नियोजनासाठी "एकच आकार सर्वासाठी फिट" असा दृष्टिकोन वापरणे यापुढे योग्य नाही. त्याद्वारे भारत समकालीन जागतिक अर्थव्यवस्थेत स्पर्धा करू शकत नाही.

त्याची मुख्य उद्दिष्टे काय आहेत?

- राज्यांसह नियोजित समर्थन उपक्रम आणि प्रक्रियांद्वारे सहकारी संघराज्यवाद सातत्याने पुढे जाण्यासाठी, हे ओळखून की सशक्त राज्ये ही सशक्त राष्ट्रांची पूर्ववर्ती आहेत.

- गावपातळीवर विश्वासाह योजना तयार करण्यासाठी तंत्राचा विकास आणि हळूहळू उच्च स्तरावर शासनाच्या स्तरावर विलीन करणे
- विशेषतः नमूद केलेल्या क्षेत्रातील आर्थिक रणनीती आणि धोरण राष्ट्रीय सुरक्षेचे हित लक्षात घेते याची खात्री करणे.
- आर्थिक प्रगतीतून पुरेसा नफा न मिळवणाऱ्या सामाजिक गटांकडे विशेष लक्ष दिले पाहिजे.
- महत्त्वपूर्ण भागधारक, आंतरराष्ट्रीय स्तरावर सक्रिय थिंक टँक आणि धोरण संशोधन आणि शिक्षणामध्ये गुंतलेल्या संस्थांमधील भागीदारींना दिशा देण्यासाठी आणि प्रोत्साहन देण्यासाठी.
- ज्ञान, नवकल्पना आणि उद्योजकतेला प्रोत्साहन देण्यासाठी राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय स्तरावर तज्ञ, अभ्यासक आणि इतर सहयोगी यांचे सहकारी नेटवर्क तयार करणे.
- विकास अजेंडाच्या अंमलबजावणीला गती देण्यासाठी विभाग आणि क्षेत्रांमधील विवादांचे निराकरण करण्यासाठी एक मंच स्थापन करणे
- अत्याधुनिक संसाधन केंद्राची देखभाल करा, उत्कृष्ट नेतृत्व आणि शाश्वत आणि न्याय्य विकास साधण्यासाठी सर्वात प्रभावी धोरणांवरील अभ्यासासाठी भांडार म्हणून काम करा आणि ही माहिती भागधारकांपर्यंत पोहोचवण्यात मदत करा.

अर्थसंकल्पीय तरतुदींसह विविध प्रकारच्या स्वातंत्र्याची गरज आहे, योजना आणि योजनातर खर्चाच्या संदर्भात नव्हे, तर महसूल आणि भांडवली खर्चाच्या संदर्भात. याचे कारण असे की भांडवली खर्चातील वाढीचा दर अर्थव्यवस्थेतील सर्व स्तरावरील पायाभूत सुविधांची तूट दूर करू शकतो.

पुढे कसे जायचे:

- विकेंद्रीकरणाचे नियोजन केले जात आहे, परंतु मार्गदर्शक म्हणून पंचवार्षिक योजना आहे.
- त्याचे विशेषीकरण करून आणि कामगिरी-आधारित जबाबदारीची अंमलबजावणी करून, नोकरशाहीच्या जडत्वावर मात करणे आवश्यक आहे.
- नीती आयोगाला अखेरीस बदलाची शक्ती म्हणून पाहिले जाऊ शकते, जे शासन सुधारण्याच्या सरकारच्या अजेंड्याला समर्थन देते आणि चांगल्या सार्वजनिक सेवा वितरणासाठी नाविन्यपूर्ण उपाय शोधून काढते.
- NITI आयोग कर्मचार्यांसाठी कठोर आचारसंहिता असलेल्या देशाच्या कार्यक्षम, मुक्त, सर्जनशील आणि उत्तरदायी शासन संरचनेसाठी समर्थन करत आहे.
- **स्त्रोत → हिंदू**

याच्याशी कोणत्या चिंतांचा संबंध आहे?

- जर NITI आयोगाला धोरण बनवण्यात आपले कौशल्य दाखवायचे असेल, तर त्यांनी धोरण, नियोजन आणि धोरण यातील फरक समजून घेऊन 13 उद्दिष्टांच्या लांबलचक यादीतून प्राधान्य दिले पाहिजे.
- नियोजन आयोगापेक्षा अधिक विश्वास, विश्वास आणि आत्मविश्वास वाढवण्यासाठी, NITI आयोगाला

संपादकीय विश्लेषण

1. संविधान सभा:

- संविधान सभेची कल्पना सर्वप्रथम एम.एन. राय यांनी मांडली होती. 1935 मध्ये, भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस (INC) ने अधिकृतपणे भारताच्या संविधानाचा मसुदा तयार करण्यासाठी संविधान सभेची मागणी केली. जे. नेहरूंनी 1938 मध्ये स्पष्टपणे सांगितले की मुक्त भारताच्या संविधानाचा मसुदा परदेशी सहभागाशिवाय प्रौढ मताधिकाराने निवडलेल्या संविधान सभेने तयार केला पाहिजे.
- प्रथमच, ब्रिटिशांनी 1940 च्या त्यांच्या "ऑगस्ट ऑफर" द्वारे संविधान सभेची मागणी मान्य केली. अखेरीस, कॅबिनेट मिशन योजनेच्या मापदंडानुसार, एक संविधान सभा स्थापन करण्यात आली.
- त्याची सुरुवात 1946 मध्ये झाली.

या अर्थाने, काही आवश्यक घटक खालीलप्रमाणे आहेत:

- ब्रिटिश भारतात विधिमंडळात एकूण 389 296 जागा आहेत, तर रियासतांकडे 93 जागा आहेत.
- ब्रिटिश भारताला दिलेल्या 292 जागा 11 गव्हर्नर प्रांत आणि 4 मुख्य आयुक्त प्रांतांमध्ये विभागल्या गेल्या.
- प्रत्येक प्रदेशाच्या लोकसंख्येनुसार जागा वाटण्यात आल्या.
- प्रत्येक ब्रिटिश प्रांताला दिलेल्या जागा कोण भरणार हे ठरवण्यासाठी मुस्लिम, शीख आणि इतर सर्वांनी मतदान करायचे होते.

- एकल हस्तांतरणीय मत आणि आनुपातिक प्रतिनिधित्व प्रणाली वापरून, प्रत्येक समुदायाचे सदस्य प्रांतीय विधानसभेसाठी त्यांचे प्रतिनिधी निवडतात.
- प्रतिनिधींची निवड या संस्थानांतील राज्यकर्त्यांकडून व्हायची.

संविधान सभेची काही रचनात्मक माहिती खाली सूचीबद्ध आहे:

- थोड्या मतांनी निवडलेल्या प्रांतीय विधानसभांनी अप्रत्यक्ष निवडणूक घेतली.
- मतदानाची प्रक्रिया अप्रत्यक्ष होती, परंतु ती सर्व सामाजिक गटांतील उमेदवारांच्या सहभागास परवानगी देते.

संविधान सभेचे कार्य:

- पहिला मेळावा 9 डिसेंबर 1946 रोजी झाला होता.
- मुस्लिम लीगने सुरुवातीच्या बैठकीत भाग घेतला नाही.
- पहिल्या बैठकीचे अंतरिम अध्यक्ष डॉ सच्चिदानंद सिन्हा होते.
- मतदानानंतर, डॉ. राजेंद्र प्रसाद आणि एचसी मुखर्जी यांची अनुक्रमे उपाध्यक्ष आणि विधानसभेच्या अध्यक्षपदासाठी निवड करण्यात आली.
- सर बीएन राऊ यांची विधानसभेचे घटनात्मक सल्लागार म्हणून निवड करण्यात आली.
- माऊंटबॅटन योजना स्वीकारल्यानंतर भारतीय प्रदेशात राहणारे मुस्लिम लीग सदस्य देखील परिषदेच्या चर्चेत सहभागी झाले.
- संस्थानांचे प्रतिनिधी जे सुरुवातीला अधिवेशनापासून परावृत्त झाले होते ते आता सहभागी झाले.

- संविधान सभा तिच्या दोन वर्षे, अकरा महिने आणि आठ दिवस अस्तित्वात असताना 11 वेळा बोलावली.
- 24 जानेवारी 1950 रोजी संविधान सभेचा अंतिम मेळावा झाला.

उद्दिष्ट ठरावः

- नेहरूंनी डिसेंबर 1946 मध्ये ते हस्तांतरित केले.
- त्यात संविधानिक व्यवस्थेसाठी मूलभूत कल्पना आणि निर्देश दिले.

ठरावात खालील उद्दिष्टांवर भर देण्यात आला होता.

- एक स्वतंत्र भारत प्रजासत्ताक होईल एवढेच शिल्लक राहील.
- सामाजिक, राजकीय आणि आर्थिक लोकशाहीचे उद्दिष्ट सर्व लोकांना फायदेशीर ठरेल.
- प्रजासत्ताक मूलभूत अधिकारांची हमी देईल.
- राज्य अल्पसंख्याक आणि वंचित गटांच्या हक्कांचे संरक्षण करेल.
- संविधान सभा नवीन निवडली जाईपर्यंत तात्पुरती विधानसभा म्हणून कार्यरत होती.

त्या वेळी त्याने खालील उद्दिष्टे पार पाडली:

- भारताचा राष्ट्रकुल सदस्य म्हणून प्रवेश.
- याने राष्ट्रध्वज स्वीकारला.
- देशाचे राष्ट्रगीत निवडले गेले.
- राष्ट्रगीत स्विकारणे.
- भारताचे पहिले राष्ट्रपती म्हणून डॉ. राजेंद्र प्रसाद यांची निवड.

संविधान सभेच्या समित्यांमध्ये हे समाविष्ट आहे:

- राज्यघटनेच्या निर्मितीमध्ये गुंतलेली विविध कामे हाताळण्यासाठी अनेक समित्या स्थापन करण्यात आल्या. संविधान सभेच्या समित्या, महत्त्वाच्या आणि किरकोळ अशा दोन्ही समित्या खाली सूचीबद्ध केल्या आहेत:

प्रमुख समित्या:

- जे. नेहरूंनी केंद्रीय अधिकार समितीचे अध्यक्ष म्हणून काम केले.
- जे. नेहरूंनी केंद्रीय घटना समितीचे अध्यक्ष म्हणून काम केले.
- राज्य घटनेसाठी नियामक मंडळ: पटेल, एस
- समितीच्या मसुदा प्रक्रियेचे अध्यक्ष डॉ.बी.आर.आंबेडकर होते. एस. पटेल यांच्या अध्यक्षतेखाली मूलभूत हक्क, अल्पसंख्याक आणि आदिवासी व बहिष्कृत प्रदेश या समितीचे अध्यक्ष होते. त्यात खालील उपसमित्या होत्या:

किरकोळ समित्या:

- विधानसभेच्या स्थापनेची जबाबदारी पाहणाऱ्या समितीमध्ये जी.व्ही. मावळंकर यांचा समावेश होता.
- बी पट्टाभाी सीतारामय्या हाऊस कमिटीवर डॉ. के.एम. मुन्शी राजेंद्र प्रसाद हे राष्ट्रध्वजासाठी विशेष समितीवर होते, अशी समिती ऑफ ऑर्डर ऑफ बिझनेसमध्ये आहे.
- प्रस्तावित राज्यघटनेचे मूल्यमापन करणाऱ्या विशेष समितीमध्ये अल्लादी कृष्णस्वामी अय्यर यांचा समावेश होता.

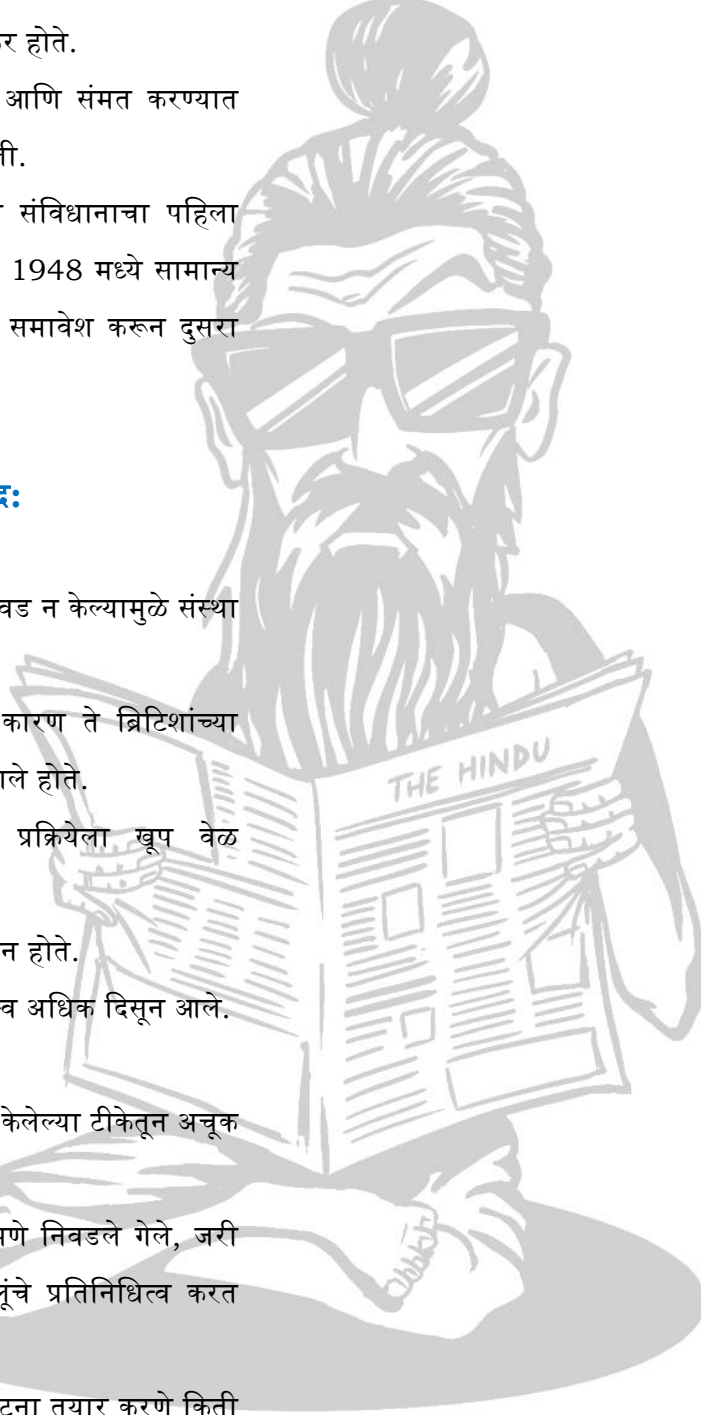
मसुदा समिती:

राज्यघटनेच्या धर्मनिरपेक्ष विभागांमध्ये आणि त्यांच्या सतत अस्तित्वात आढळू शकतो.

- संविधान सभेची ही सर्वात महत्त्वाची समिती मानली जात होती.
- अध्यक्षस्थानी डॉ.बी.आर.आंबेडकर होते.
- संसदेद्वारे संविधानाची निर्मिती आणि संमत करण्यात त्यांनी महत्त्वाची भूमिका बजावली.
- समितीने फेब्रुवारी 1948 मध्ये संविधानाचा पहिला मसुदा प्रकाशित केला. ऑक्टोबर 1948 मध्ये सामान्य जनतेने सादर केलेल्या बदलांचा समावेश करून दुसरा मसुदा जारी करण्यात आला.

संविधान सभेशी संबंधित मतभेद:

- थेट निवडणुकीद्वारे सदस्यांची निवड न केल्यामुळे संस्था प्रतिनिधी नाही.
- ते एक सार्वभौम राज्य नव्हते कारण ते ब्रिटिशांच्या आदेशाचे पालन करून स्थापन झाले होते.
- राज्यघटना तयार करण्याच्या प्रक्रियेला खूप वेळ लागला.
- त्यात मुख्यतः काँग्रेस पक्षाचे शासन होते.
- वकील आणि राजकारण्यांचे वर्चस्व अधिक दिसून आले.
- त्या प्रदेशात हिंदू बहुसंख्य होते.
- संविधान सभेचे मात्र वर उल्लेख केलेल्या टीकेतून अचूक चित्रण केलेले नाही.
- संविधान सभेचे सदस्य अप्रत्यक्षपणे निवडले गेले, जरी ते भारतीय समाजाच्या सर्व पैलूंचे प्रतिनिधित्व करत होते.
- भारतासारख्या देशासाठी राज्यघटना तयार करणे किती आव्हानात्मक आहे हे पाहता काढलेली प्रक्रिया योग्य होती.
- देशाच्या प्राथमिक धर्माला कोणतेही स्पष्ट किंवा निहित प्राधान्य दिले गेले नाही याचा निःसंदिग्ध पुरावा

2. न्यायव्यवस्थेतील सुधारणा:

भारतात अजूनही प्रलंबित असलेली न्यायालयीन प्रकरणे:

- नॅशनल ज्युडिशियल डेटा ग्रिड (NJDG) ने अहवाल दिला आहे की विविध न्यायालयांमध्ये 93 कोटी खटले, उच्च न्यायालयांमध्ये 49 लाख खटले आणि सर्वोच्च न्यायालयात 57,987 प्रकरणे प्रलंबित आहेत.
- अलाहाबाद उच्च न्यायालयासमोरील 15% अपील 1980 च्या दशकात आहेत, तर सर्वोच्च न्यायालयात प्रलंबित असलेल्या 30% पेक्षा जास्त प्रकरणे पाच वर्षांहून अधिक मागे जातात.
- 2009 पासून विधी आयोगाच्या मूल्यांकनानुसार, विद्यमान न्यायाधीशांच्या संख्येसह अनुशेष दूर करण्यासाठी 464 वर्षे लागतील.
- पोलिस आणि न्यायपालिकेच्या पातळीवर मोठ्या प्रतीक्षेमुळे भारतातील बहुतेक प्रकरणांमध्ये जास्त वेळ लागतो.
- बहुसंख्य प्रकरणे हाताळणाऱ्या भारतातील अधीनस्थ न्यायालयांमध्ये, ३१ दशलक्ष प्रकरणांपैकी एक तृतीयांश प्रकरणे तीन वर्षांहून अधिक काळ प्रलंबित आहेत.
- उच्च न्यायालयांमध्ये, जेथे 8 दशलक्ष प्रकरणांपैकी निम्मी प्रकरणे तीन वर्षांहून अधिक काळ लोटूनही प्रलंबित आहेत, तेथे प्रलंबितांची संख्या खूपच जास्त आहे.
- विशेषतः पश्चिम बंगाल, ओडिशा आणि बिहारमध्ये गरीब न्यायालयांना खटले सोडवताना त्रास होतो. तिन्ही राज्यांमध्ये, कनिष्ठ न्यायालयांमधील जवळपास

निम्न्या प्रकरणांवर निर्णयाची प्रतीक्षा करत असताना तीन वर्षांहून अधिक काळ लोटला आहे.

- राज्याच्या सर्वोच्च न्यायालयांचा खालच्या न्यायालयातील प्रकरणांच्या स्थितीवर नियमितपणे प्रभाव पडतो. कलकत्ता उच्च न्यायालय आणि ओडिशा उच्च न्यायालयात, 70% पेक्षा जास्त प्रकरणे तीन वर्षांपासून प्रतीक्षेत आहेत.
- परंतु काही राज्य न्यायालये इतरापेक्षा अधिक वेगाने खटले हाताळतात.
- उदाहरणार्थ, पंजाब आणि हरियाणामधील सर्व प्रकरणांपैकी 6% पेक्षा कमी प्रकरणे तीन वर्षांहून अधिक कालावधीनंतरही प्रलंबित आहेत.
- एकंदरीत, देशाच्या पूर्वेकडील राज्यांमध्ये पाश्चिमात्य राज्यांपेक्षा जास्त प्रलंबित दर आहेत.
- देशाचा पूर्व अर्धा भाग पश्चिमेकडील अर्ध्या भागापेक्षा खूपच गरीब आहे.

विविध कारणांमुळे प्रलंबित असलेली प्रकरणे:

- न्यायाधीशांची कमतरता: खालच्या न्यायालयांमध्ये सुमारे 35% नोकऱ्या रिक्त आहेत. भारतात लोकसंख्येचे प्रमाण दयनीय आहे, दर दशलक्ष नागरिकांमागे केवळ 17 न्यायाधीश आहेत. कायदा आयोगाने याआधी प्रति दशलक्ष 50 न्यायाधीशांची शिफारस केली होती.
- न्यायालयांद्वारे हाताळल्या जाणाऱ्या 50% पेक्षा जास्त प्रकरणे प्रस्थापित प्रक्रियेचे पालन करत नाहीत, ज्यामुळे प्रति केस जास्तीत जास्त तीन तहकूब करण्याची परवानगी मिळते. परिणामी, प्रतीक्षा असलेल्या प्रकरणांची संख्या वाढत आहे.

- भारत आपल्या जीडीपीच्या फक्त ०.०९% आपल्या न्यायालयीन व्यवस्थेला समर्थन देण्यासाठी समर्पित करतो, ज्यामुळे त्याला थोडे पैसे मिळतात. त्याच्या भयंकर पायाभूत सुविधांमुळे, देशातील कनिष्ठ न्यायालये विश्वासार्ह निकाल देऊ शकत नाहीत. 2016 च्या सर्वोच्च न्यायालयाच्या अहवालानुसार, संपूर्ण भारतासाठी अधिकृत 20,558 न्यायिक अधिकार्यांपैकी केवळ 15,540 न्यायिक अधिकार्यांना विद्यमान पायाभूत सुविधांद्वारे समर्थन मिळू शकते.
- सरकारी प्रकरणे: LIMBS च्या आकडेवारीनुसार, भारतीय न्यायालयांमध्ये अद्याप प्रलंबित असलेल्या 46% पेक्षा जास्त प्रकरणांची जबाबदारी केंद्र आणि राज्यांकडे होती.
- सध्या, सर्वोच्च न्यायालयाच्या 40% पर्यंत प्रलंबित कार्यवाही विशेष रजा याचिका याचिका आहेत. घटनात्मक मुद्द्यांची आवश्यकता असलेल्या परिस्थितींसाठी कालमर्यादा शेवटी कमी केली जाते.
- सर्वोच्च न्यायालयाच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार किमान 225 दिवस कर्तव्याची आवश्यकता असतानाही न्यायाधीश दरवर्षी सरासरी 188 दिवस काम करतात.
- न्यायालयीन व्यवस्थापन प्रणालींचा अभाव: न्यायालयीन कामकाज सुधारण्यासाठी, खटल्यांची हालचाल ऑप्टिमाइझ करण्यासाठी आणि खटल्यांच्या सुनावणीसाठी उपलब्ध कालावधी वाढवण्यासाठी न्यायालयांनी न्यायालय व्यवस्थापकांसाठी पदे नियुक्त केली आहेत. परंतु आतापर्यंत केवळ काही न्यायालयांनी ही पदे भरली आहेत.
- अप्रभावी तपास: पुरावे मिळविण्यासाठी सध्याच्या, वैज्ञानिक पद्धतींच्या अभावामुळे पोलिस सहसा यशस्वी तपास करू शकत नाहीत.

- वाढती साक्षरता: जेव्हा उल्लंघन होत असेल तेव्हा लोक वारंवार न्यायालयाकडे धाव घेतात कारण त्यांना त्यांचे अधिकार आणि सरकारच्या त्यांच्या जबाबदाऱ्यांबद्दल अधिक माहिती असते.

न्यायिक प्रलंबितेचे परिणाम:

- "वेळेवर न्याय" नसताना न्याय मिळत नाही. कायद्याच्या राज्याचे रक्षण करण्यासाठी आणि न्याय मिळवून देण्यासाठी गोष्टी जलद हाताळल्या गेल्या पाहिजेत. राज्यघटनेचे कलम 21 जीवन आणि स्वातंत्र्याच्या अधिकाराचे संरक्षण करते, ज्यामध्ये जलद चाचणीचा अधिकार देखील समाविष्ट आहे.
- सामाजिक पायाभूत सुविधा कोसळतात: एक गरीब न्यायव्यवस्था सामाजिक विकासात अडथळा आणते कारण त्यामुळे गुन्हेगारीचे प्रमाण वाढते, दरडोई उत्पन्न कमी होते, गरिबीचे प्रमाण वाढते आणि सार्वजनिक पायाभूत सुविधा बिघडतात.
- मानवी हक्कांची चिंता आहे कारण पायाभूत सुविधा आधीच अपुरी आहे, तुरुंगात जास्त गर्दी, जी काही प्रकरणांमध्ये क्षमतेच्या 150% ओलांडते, परिणामी "मानवी हक्कांचे उल्लंघन" होते.
- देशाच्या अर्थव्यवस्थेवर परिणाम होतो कारण असा अंदाज आहे की न्यायालयीन विलंब भारताच्या जीडीपीच्या 1.5% दरवर्षी कमी करतो.
- आर्थिक सर्वेक्षण 2017-18 नुसार, पेंडन्सीमुळे वाद मिटवणे, करार लागू करणे, गुंतवणुकीला प्रोत्साहन देणे, प्रकल्प थांबवणे, कर जमा करणे आणि गोळा करणे तसेच गुंतवणुकीला परावृत्त करणे आणि रोखणे अधिक कठीण होऊन व्यवसाय चालवणे अधिक महाग होते. गुंतवणूक

काय केले पाहिजे:

- संसदीय स्थायी समितीने पायाभूत सुविधा सुधारण्यासाठी आणि निकृष्ट न्यायालयांना समर्थन देण्याच्या अहवालात खालील सूचना दिल्या आहेत: न्यायिक सुविधांच्या उभारणीसाठी राज्यांनी इतर गोष्टींबरोबरच पुरेशी जमीन उपलब्ध करून द्यावी. फारशी जमीन उपलब्ध नसल्याने उभ्याने बांधकाम केले पाहिजे.
- ई-कोर्ट स्थापन करण्यापूर्वी सर्व न्यायालयांच्या संगणकीकरणाची अंतिम मुदत पूर्ण करणे आवश्यक आहे.
- रिक्त पदांच्या समस्येवर हल्ला करणे: आता सिस्टममध्ये प्रलंबित असलेली प्रकरणे व्यवस्थापित करण्यासाठी योग्य न्यायाधीश संख्या शोधून तुम्ही न्यायाधीशांच्या नियुक्त्या प्रभावीपणे केल्या आहेत याची खात्री करू शकता. भारताच्या 120 व्या कायदा आयोगाच्या अहवालात प्रथमच न्यायाधीशांची संख्या निश्चिती सूत्र विकसित करण्यात आले.
- सर्वोच्च न्यायालय आणि उच्च न्यायालयांनी राज्यघटनेच्या अनुपंगाने तदर्थ न्यायाधीश म्हणून काम करण्यासाठी पात्र आणि अनुभवी न्यायाधीशांची नियुक्ती करणे आवश्यक आहे.
- अखिल भारतीय न्यायिक सेवा न्यायाधीशांची गुणवत्ता वाढवून आणि खटल्यांचा अनुशेष कमी करून खालची न्यायव्यवस्था मजबूत करेल.
- उच्च न्यायालये आणि कनिष्ठ न्यायालयांसाठी वार्षिक उद्दिष्टे आणि कृती योजना निश्चित केल्याने खटल्यांचे निराकरण जलद होण्यास मदत होईल. अधिकारी त्यांचे

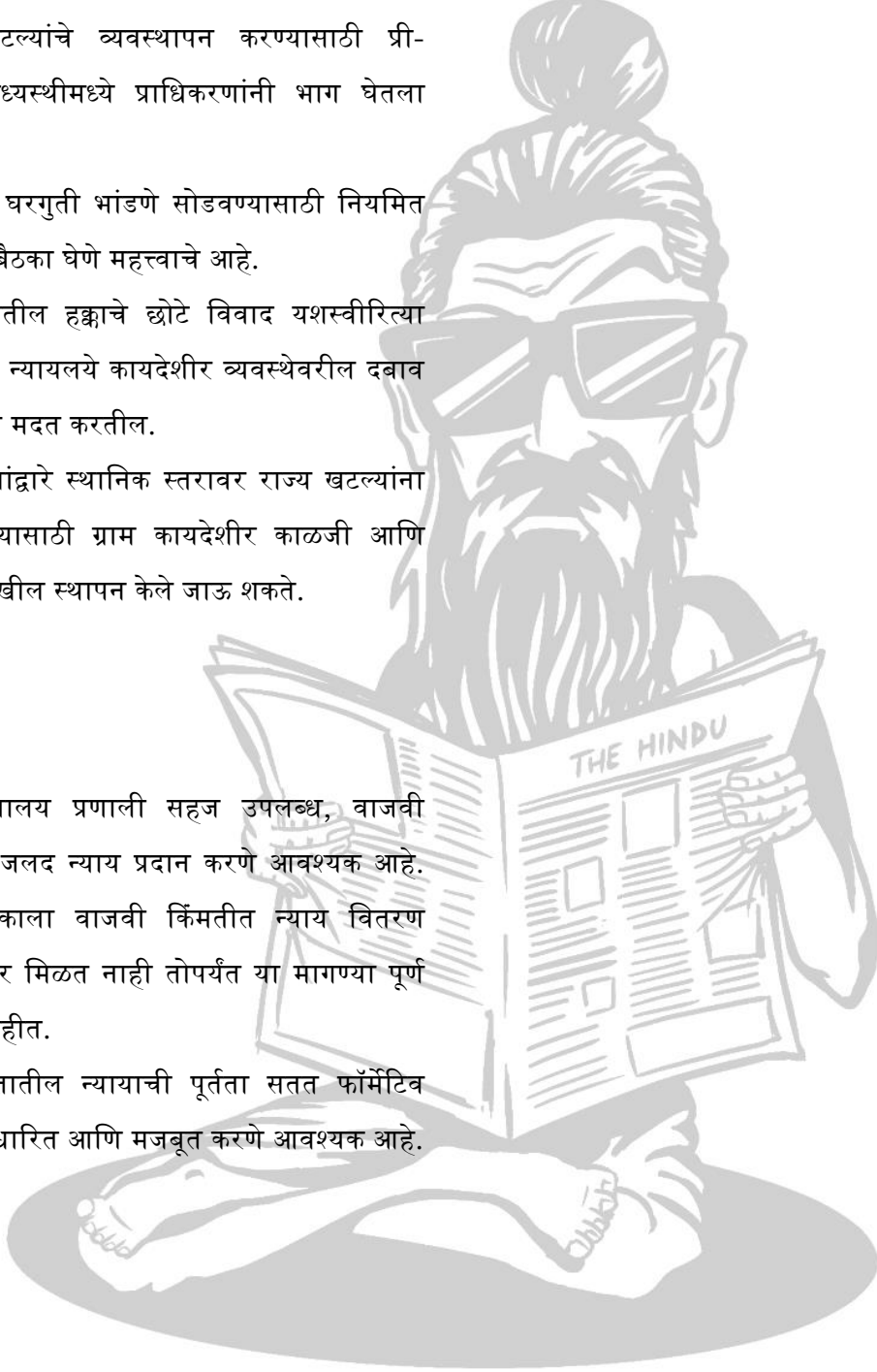
कर्तव्य प्रभावीपणे पार पाडत आहेत याची खात्री करण्यासाठी न्यायिक अधिकाऱ्यांना कठोर आचारसंहिता लागू केली जाऊ शकते.

- तहकूब काटेकोरपणे नियमन केले जातात, विशेषतः ट्रायल स्टेज दरम्यान, क्षुल्लक कारणास्तव विनंती करणाऱ्यांसाठी अपवादात्मक खर्च लागू केला जातो आणि सिव्हिल प्रोसिजर कोडमध्ये नमूद केलेली मुदत वाढवण्यास मनाई आहे.
- उत्तम न्यायालय व्यवस्थापन आणि डेटा संकलन: हे साध्य करण्यासाठी, त्यांची निकड आणि प्राधान्याच्या आधारावर घटनांचे वर्गीकरण आणि व्यवस्था करणे आवश्यक आहे.
- संबंधित माहितीचा मागोवा घेणे, निरीक्षण करणे आणि प्रदान करून, IT (माहिती तंत्रज्ञान) उपायांचा वापर याचिकाकर्त्यांसाठी न्याय अधिक वापरकर्ता-अनुकूल करण्यासाठी तंत्रज्ञान लागू करण्यासाठी केला जातो. न्यायालयीन कामकाजात तंत्रज्ञानाचा वापर करून कार्यक्षमता आणि गुणवत्तेत प्रशंसनीय सुधारणा घडवून आणण्यासाठी मूलभूत व्यवसाय ऑपरेशन्स अद्ययावत करणे समाविष्ट असलेल्या प्रक्रिया पुनर्अभियांत्रिकीवर अधिक लक्ष केंद्रित केले पाहिजे. यात हे समाविष्ट असेल:
- उच्च न्यायालये आणि अधीनस्थ न्यायालयांमधील सर्व प्रलंबित खटल्यांसाठी केसची स्थिती आणि खटल्याचा इतिहास देणार्या ई-कोर्टाद्वारे डिजिटल केस फाइलिंग, माहिती मिळवणे सोपे केले आहे.
- लवचिक शोध, एक नवीन प्रकारचा शोध जो कृत्रिम बुद्धिमत्तेसारखा आहे, राष्ट्रीय न्यायिक डेटा ग्रिडचे आधुनिकीकरण करण्यासाठी वापरला जात आहे.

- न्यायिक प्रणाली-कायदेशीर सेवा (ADR) मध्ये प्रलंबितता आणि विलंब कमी करण्यासाठी राष्ट्रीय पुढाकारावरील परिषदेत वैकल्पिक विवाद निपटारा सुचवण्यात आला - न्यायालयासमोर आणल्या जाणाऱ्या खटल्यांचे व्यवस्थापन करण्यासाठी प्री-लिटिगेशन मध्यस्थीमध्ये प्राधिकरणांनी भाग घेतला पाहिजे.
- नागरी आणि घरगुती भांडणे सोडवण्यासाठी नियमित लोकअदालत बैठका घेणे महत्वाचे आहे.
- ग्रामीण भागातील हक्काचे छोटे विवाद यशस्वीरित्या सोडवून, ग्राम न्यायलये कायदेशीर व्यवस्थेवरील दबाव कमी करण्यास मदत करतील.
- उच्च न्यायालयांद्वारे स्थानिक स्तरावर राज्य खटल्यांना प्रोत्साहन देण्यासाठी ग्राम कायदेशीर काळजी आणि समर्थन केंद्र देखील स्थापन केले जाऊ शकते.

निष्कर्ष:

- यशस्वी न्यायालय प्रणाली सहज उपलब्ध, वाजवी किंमत आणि जलद न्याय प्रदान करणे आवश्यक आहे. जोपर्यंत प्रत्येकाला वाजवी किंमतीत न्याय वितरण प्रणाली वेळेवर मिळत नाही तोपर्यंत या मागण्या पूर्ण होऊ शकत नाहीत.
- त्यामुळे भारतातील न्यायाची पूर्तता सतत फॉर्मेटिव्ह परीक्षांद्वारे सुधारित आणि मजबूत करणे आवश्यक आहे.

Guru Deekshaa IAS is happy to announce first ever kannada current affairs magazine for kannada medium aspirants of Karnataka. The three important thumb rules for any competitive exam are

Vijay Kumar G

Founder and Director
Guru Deekshaa IAS

- First-NCERT/STATE syllabus books which helps to develop your understanding on the subjects
- Second-Daily current affairs helped to build your further understanding of the events related to your examination, Apart from knowledge it build the personality of an individual which brings in confidence to face any examination.
- Third-Practice previous year question papers and mock test available in the market to train your mind as per the requirement of the examination.

Thousand miles of journey starts with single step, We at Guru Deekshaa have taken this first step towards empowering you to prepare for civil for services. Now its your turn to start preparation and achieve your dream of becoming IAS/IPS.

CALL US FOR MORE DETAILS

 76 76 74 98 77

JOIN OFFICIAL TELEGRAM FOR MATERIAL AND UPDATES

 @GURU_DEEKSHAAIAS

FOLLOW OUR INSTAGRAM FOR DAILY UPDATES

 GURUDEEKSHAA

